

Считаем, что использование моделирования при решении текстовых задач повышает уровень умения школьников решать текстовые задачи и является эффективным средством развития мышления учащихся.

Список цитируемых источников

1. *Николау, Л. Л.* Использование схематического моделирования при решении задач / Л. Л. Николау. — Тирасполь : Литера, 2006. — 84 с.

Материал поступил в редакцию 02.04.2013 г.

Л. В. Волошко

Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка, Дрогобич, Україна

ІНОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ШКОЛІ

Актуальність дослідження. Науково-технічний прогрес спричинив зміну підходів до педагогічної науки. Це призвело до перетворення сучасної системи освіти з авторитарної, яка не визнає пізнавальної та творчої ініціативи з боку учнів, і передбачає репродуктивно-орієнтовану модель спілкування: вчитель суб'єкт усвідомленої активності, а учень — лише об'єкт передачі знань, пасивний та ведений вчителем, — на демократичну, центром якої є особистість — творча, самостійна, ініціативна, здатна до самореалізації.

Постановка проблеми дослідження та аналіз останніх досліджень та публікацій. Перед сучасними педагогами стоїть завдання навчити учнів не лише відтворювати отриману раніше інформацію, а й вміти використовувати здобуті знання для власної практичної реалізації, бути думачими, впевненими у собі та своїх можливостях. А це можливо лише тоді, коли учень стане повноправним учасником навчального процесу — суб'єктом навчання, який взаємодіє з педагогом, веде діалог, робить самостійні відкриття, осмислює поняття, адекватно оцінює власні досягнення. При такій моделі пізнавальної активності, коли і вчитель, і учень є суб'єктами процесу учіння, гасло «знання — сила» ніколи не втратить своєї актуальності, оскільки, об'єктом такої співпраці є здобуті ґрунтовні знання.

Пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу та проблема використання інноваційних освітніх технологій на уроках в школі цікавила

і цікавить багатьох сучасних педагогів, таких як Є. Полат, О. Пометун, Л. Пироженко, В. Химинець, С. Белкіна, М. Романовська та інші.

Мета та завдання дослідження. Проаналізувати можливості застосування інноваційних освітніх технологій на уроках образотворчого мистецтва в школі; схарактеризувати нетрадиційні форми організації навчально-виховного процесу, зокрема особливості бінарних та інтегрованих уроків; дослідити види можливої інтеграції навчальних дисциплін на основі аналізу діючих програм.

Методи дослідження. Метод філософського аналізу та інтерпретації існуючих систем освіти та моделей педагогічних технологій.

Виклад основного матеріалу. Американський педагог Джаннетт Вос у книзі «Револуція в навчанні» пише, що навчання — найкраща у світі гра та розвага. Усі діти народжуються з таким переконанням і живуть із ним, поки ми не «вдовбимо» їм у голову, що це важка й неприємна праця. Тільки деякі діти залишаються на своїх позиціях, маючи тверде переконання, що навчання приносить радість, що це чи не єдина гра, в яку варто бавитись [1, с. 7]. Отже, необхідно перетворити процес учіння на захоплюючу, емоційну та дієву гру, центром якої є особистість дитини, самобутня та неповторна. Це можливо лише, якщо вчитель змінить ставлення до викладання і перетворить цей процес усвідомленої активності у мистецтво, використовуючи свій талант, творчість та натхнення. Пошуки педагогами нових оригінальних та нестандартних рішень організації навчально-виховного процесу призвели до виникнення інноваційних освітніх технологій, які позитивно впливають на розвиток освіти.

Різноманітність поглядів на поняття «інновація», «педагогічна технологія» свідчить про те, що це явища, які є новими у сучасній педагогіці і є предметом дослідження багатьох сучасних науковців. Однак, все нове, це добре забуте старе. Не є винятком і поняття «педагогічна технологія», яке з'явилося ще у далекі 30-і роки ХХ століття у США, з метою оптимізації навчально-виховного процесу, а згодом, педагогічні технології почали застосовувати у країнах Західної Європи, а після їх схвалення з боку ЮНЕСКО, і в країнах Східної Європи — використання педагогічних технологій гарантувало досягнення позитивних результатів навчання. Тому що учні були не просто слухачами, а суб'єктами навчально-виховного процесу, брали активну участь у вивченні основних понять та явищ.

Отже, педагогічна технологія — це науково обґрунтована система педагогічних засобів, форм і методів, їх етапність, націленість на вирішення конкретних навчально-виховних завдань. Це окрема галузь педагогічної науки про розвиток, освіту, навчання і виховання особистості учня на основі досягнень психології та інформатики [2, с. 16].

До основних інноваційних технологій можна віднести: нестандартні уроки; застосування технічних засобів та мультимедійних технологій; індивідуальну роботу; факультативні заняття; проблемне навчання; спілкування з творчими особистостями, науковцями (вченими, художниками, письменниками і т. д.); науковий експеримент.

Цей список можна продовжувати, оскільки будь-який педагог, який творчо підходить до організації навчально-виховного процесу, застосовує свої індивідуальні прийоми та методи, які становлять основу методики викладання, і перетворюють процес учіння на цікаву і захоплюючу гру. Застосування інноваційних педагогічних технологій розширює можливості вчителя для експерименту та вимагає відповідної попередньої організаційної роботи як зі сторони педагога, так і зі сторони учня, а саме: досконале вивчення програми, аналізу педагогічного досвіду вчителів, вивчення методичної літератури, основ психології, інтересів та зацікавлень учнів.

Образотворче мистецтво — це навчальний предмет, основою якого є художньо-естетична творчість як учня, так і вчителя. Це спонукає педагога застосовувати у процесі викладання інноваційні освітні технології, оскільки уроки образотворчого мистецтва сприяють творчому розвитку особистості. Виховують естетичні смаки, формують творчий потенціал школярів, їх життєву позицію, розвивають художні здібності, уяву та фантазію, вміння представити себе та свої погляди через творчість.

Урок був і залишається однією з основних форм організації навчально-виховного процесу в школі, проте суттєво змінюється його функція, мета, структура та режисура проведення. Нестандартний урок — це імпровізоване навчальне заняття, яке має нестандартну структуру, плануючи його, вчитель відходить від традиційних методів та форм роботи, він розробляє свою методику відповідно до задуму та кінцевої мети, а саме — пробудження зацікавленості та інтересу у дітей до художньо-творчої діяльності. Для такого уроку характерні: колективна робота, партнерський стиль взаємовідносин, нестандартні форми оцінювання, зміна ролі вчителя. Добірка нестандартних уроків надзвичайно різноманітна, проте не всі форми можна застосувати до образотворчого мистецтва, оскільки, в першу чергу, це уроки практичної зображальної діяльності, метою якої є формування певних практичних умінь та навичок, базових знань з образотворчої грамоти, необхідних для розвитку творчого потенціалу школярів. До нестандартних форм уроків, які доцільно застосовувати під час викладання образотворчого мистецтва в школі можна віднести: бінарні уроки, інтегровані уроки, уроки-конкурси, уроки-КВК, уроки-казки, уроки-подорожі, уроки-мрії, віршовані уроки, уроки групової та колективної роботи, уроки-екскурсії.

Такі уроки більше подобаються дітям, проте не треба перетворювати їх на основну форму організації навчання, оскільки це може призвести до втрати результативності та часу. Нестандартні форми організації навчально-виховного процесу можна використовувати 2-3 рази на семестр.

Велика увага у сучасній педагогіці приділяється між предметній інтеграції, яка дає можливість дитині сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Бінарні уроки проводяться з метою реалізації міжпредметних зв'язків, готуються різними вчителями, матеріал теми уроку подається блоками різних предметів по черзі, можна поєднувати уроки образотворчого мистецтва та музики, української літератури, світової літератури, природознавства, історії. Для цього попередньо вивчаються чинні програми з обраних предметів, знаходиться суміжна тема, розробляється структура уроку кожним вчителем, пишеться спільний конспект уроку.

Інтегрований урок об'єднує блоки знань з різних навчальних предметів, тем навколо однієї проблеми з метою вивчення того чи іншого явища чи поняття більш глибоко і з різних сторін. Такий урок сприяє формуванню в учнів цілісної системи уявлень, поглиблює та розширює їх знання, збільшує сферу їх практичного застосування. Організація та проведення такого типу уроку потребує певної попередньої організаційної роботи: аналізу річного календарного планування з метою виділення тем, близьких за змістом чи метою використання, визначення завдань структури уроку. Уроки образотворчого мистецтва можна інтегрувати з уроками музики, української мови та літератури, природознавства, історії, зарубіжної літератури.

На основі аналізу чинних програм з образотворчого мистецтва, світової літератури, української літератури, історії, музичного мистецтва та художньої праці для учнів 5—7 класів, можна запропонувати такі види інтеграції навчальних дисциплін:

5 клас

- «Образна мова мистецтва. Лінія, колір, слово, звук» — образотворче мистецтво, українська література, музика (бінарний урок).
- «Мистецтво книгодрукування» (віртуальна подорож у світ книги) — образотворче мистецтво, історія (бінарний урок).
- «Походження мистецтва. Речові пам'ятки трипілля» — образотворче мистецтво та історія.
- «Рельєфна скульптура. НумізMATика та геральдика. Пам'ятки мистецтва скіфів» — образотворче мистецтво, історія.
- «Музика живопису» — образотворче мистецтво, музика.
- «Пори року. Природа в українській поезії, музиці та живописі» — українська література, образотворче мистецтво, музика.

– «Природа — джерело натхнення» (за мотивами творчості Масуо Басьо) — бінарний урок — світова література, образотворче мистецтво.

– «Монументальний живопис. Імітація вітражу у техніці витинанки» — образотворче мистецтво, трудове навчання.

– «Символіка мотивів у мистецтві «Дерево життя» (витинанка) — образотворче мистецтво, трудове навчання.

– «Великодня писанка» — образотворче мистецтво, трудове навчання.

– «Квітковий вернісаж» — образотворче мистецтво, музика.

6 клас

– «Подорож в українську минувшину. Новорічні та різдвяні свята» — образотворче мистецтво та музика.

– «Трипільська кераміка. Орнаментака у мистецтві» — образотворче мистецтво, історія.

– «Міфи давньої Греції. Витоки європейської літератури та мистецтва» — світова література, образотворче мистецтво (бінарний урок).

– «Архітектурні образи» — образотворче мистецтво, історія.

– «Будиночок казкового героя. Паперова пластика» — образотворче мистецтво, трудове навчання.

– «Сорочку мама вишила мені...» (український народний одяг) — образотворче мистецтво, трудове навчання, музика.

– «Художнє моделювання одягу. Професія модельєр» — образотворче мистецтво, трудове навчання.

– «Ой під вишнею, під черешнею» — українська народна пісня — джерело натхнення» — образотворче мистецтво, музика.

7 клас

– «Образи Київської Русі в літературі та мистецтві» — історія, світова література, образотворче мистецтво.

– «Коломийки — “перли розсипаного намиста” — українська література, образотворче мистецтво, музика.

– «Містобудівництво Київської Русі» — образотворче мистецтво, історія.

– «Архітектурні стилі. Готика» — образотворче мистецтво, історія, музика.

Уроки-конкурси та уроки КВК можна віднести до уроків-змагань з образотворчого мистецтва, які доцільно проводити наприкінці чверті чи семестру з метою узагальнення, систематизації та закріплення знань, отриманих учнями під час вивчення певної теми чи розділу.

У 5-му класі можна рекомендувати художній КВК «Мова мистецтва» як узагальнення вивченого матеріалу з теми «Асоціативно-образна мова мистецтва».

У 6-му класі — вікторину «Гра ерудитів. Калейдоскоп жанрів» з метою узагальнення вивченого матеріалу з теми «Людина та природний світ».

У 7-му класі — гру брейн-ринг «У світі мистецтва» як узагальнення вивченого за курс образотворчого мистецтва.

Проведення уроків у формі змагання дає учням можливість бути активними, самостійними, привчають висловлювати свою думку та швидко оцінювати ситуацію, формують відповідальність та командний дух. Організація проведення уроків-змагань вимагає розподілу класу на команди з різними можливостями та уміннями, обрання журі, членами якого можуть бути як однокласники, так і учні старших класів чи вчителі. Обов'язково обумовлюються критерії оцінювання — ерудиція, артистизм, майстерність, оригінальність, швидкість та техніка виконання; визначається кількість балів за те чи інше завдання за рівнем складності. Якщо урок проходить у формі КВК, то він має включати відповідні етапи проведення, які характерні для цієї гри: візитка — представлення команд, конкурс емблем, розминка (може проводитись усно чи письмово у формі вікторини, бліц-опитування чи тестування), конкурс капітанів, перевірка домашнього чи творчого завдання, підбиття підсумків.

Уроки-казки проводяться з використанням казкових чи мультиплікаційних героїв, ролі яких можуть виконувати іграшки, самі учні або запрошені старшокласники. Сценарій казки можна написати самому або запропонувати це зробити учням, відповідно до того матеріалу, який вони вивчають. Уроки-казки супроводжуються ілюстраціями, які створюють школярі. Проведення уроків у формі казки дає змогу учням помріяти, розвиває не лише образотворчі, але й літературні здібності, формує їх уяву. Уроки можна проводити з метою повідомлення нового матеріалу, а також під час його систематизації та узагальнення.

Уроки-подорожі та уроки-мрії сприяють розвитку уваги, спостережливості, розширенню кругозору школярів, їх фантазії та уяви і проводяться з метою повідомлення нової інформації у захоплюючій формі, під час знайомства з творчістю відомих митців — художників, скульпторів чи архітекторів, вивчення видів чи жанрів образотворчого мистецтва. Проведення уроку-подорожі вимагає пересування гравців у просторі з відповідними зупинками та завданнями та оформленням території. Уроки-мрії доцільно застосовувати з метою формування певних художніх образів під час вивчення певних видів образотворчого мистецтва, використовуючи при цьому різні образотворчі засоби. Адже мрія і образ — це певні тотожні поняття, які учні використовують у образотворчій діяльності і під час виконання творчих завдань.

Віршовані уроки — це уроки, які проводяться у віршованій формі. Такі уроки підсумовують вивчену тему і їх структура повторює структуру

уроків узагальнення та систематизації. Віршовані уроки концентрують увагу учнів, матеріал подається у лаконічній формі, увага концентрується на основних положеннях вивченої теми, робляться логічні висновки. Проведення таких уроків вимагає від вчителя великої творчої майстерності та попередньої літературної підготовки.

Уроки колективної чи групової роботи проводяться з метою формування відчуття єдності під час роботи у команді чи колективі і передбачає колективне чи групове виконання творчого завдання, наприклад: створення афіші, плакату чи костюму. Для цього клас ділиться на групи, ланки чи бригади, які охоплюють учнів з різними творчими навиками, психологічними якостями та рівнем наукових знань, але не більше, ніж 5-6 чоловік у групі. Розподіл може відбуватися на основі лічилки, за першою літерою імені чи прізвища, за розрахунком чи за геометричними фігурами, які попередньо малюються на карточках. Ролі чи завдання учні розподіляють самостійно. Колективна чи групова робота оцінюються із врахуванням участі у роботі кожного учасника вчителем, або попередньо створеним незалежним журі, відповідно до поставленої мети уроку. Проведення групової чи колективної роботи передбачає обговорення учнями завдання, а отже певного звукового фону, до якого вчитель має бути готовим.

У 5-му класі можна рекомендувати для проведення уроків колективної роботи теми: «Книжкова графіка. Виготовлення книги-розгортки», «Театрально-декораційний живопис. Афіша».

У 6-му класі — «Дизайн, художнє моделювання. Виготовлення костюму з підручних матеріалів».

У 7-му класі — «Прикладна графіка, плакат. Екологія», «Проектування простору. Місто майбутнього» у техніці аплікації.

Уроки-екскурсії проводяться за межами навчально-виховного закладу на природі, в лісі, музеї, творчій майстерні художника чи у виставковому залі, з метою розвитку спостережливості за предметами чи явищами природи, основними поняттями, які вивчаються. Такі уроки супроводжуються розповіддю вчителя чи екскурсовода і можуть тривати від академічної години до доби. Уроки-екскурсії підсилюють розуміння учнями матеріалу, що вивчається. Малювання на природі — в парку, в лісі чи коло ставка дозволяє наочно вивчати взаємозв'язок мистецтва з природнім середовищем, зміну явищ природи. За змістом уроки-екскурсії можуть бути тематичними (присвячуються певній темі програми) і оглядовими (метою є заохочення учнів до вивчення програмового матеріалу) і можуть проводитись як на початку вивчення певної теми і розділу, так і в кінці, з метою узагальнення програмового матеріалу. За формою проведення — звичайні, навчальні, екскурсій-лекції, екскурсій-прогулянки. Вчитель заздалегідь продумує маршрут

проведення екскурсії, а також об'єкт її спостереження, тему екскурсії, час проведення, оформлення результатів у вигляді усного чи письмового звіту або творчої роботи.

«Велику увагу необхідно приділити урокам «музейної педагогіки». Цей термін вперше з'явився в Німеччині у 1934 році для позначення напрямку музейної діяльності, яка зорієнтована на роботу з учнями. На сучасному етапі музейну педагогіку можна визначити як інтегровану дисципліну, яка поєднує основні поняття музеєзнавства, педагогіки і психології. Музейна педагогіка розглядає музей як основне джерело формування почуттів і охоплює не лише проведення уроків-екскурсій, але й виставок робіт дитячої художньої творчості з метою популяризації творів юних художників. Прикладом цього є виставки малюнків учнів Дрогобицьких шкіл, присвячені творчості відомого українського поета та художника Тараса Шевченка, вернісажі робіт учасників художніх шкіл та шкіл-студій, організація навчальних занять в залах музею чи галереї, коли учні малюють, безпосередньо спостерігаючи твори мистецтва, знайомлячись з живописними та графічними техніками, течіями та напрямками у мистецтві, історією розвитку світового та вітчизняного образотворчого мистецтва. Проведення музичних вечорів, вечорів поезії, коли мистецькі твори супроводжуються зоровим живописним рядом. Творчі зустрічі, під час яких відбувається живе спілкування з художником, а також зустрічі під час проведення персональних виставок. Таким чином школярі вбирають атмосферу, яка панує у залах галереї, чи музею.

Оскільки, уроки образотворчого мистецтва в першу чергу будуються на зоровому сприйнятті, то застосування мультимедійного обладнання полегшує підготовку вчителя до уроків та сприймання учнями навчальної інформації. Слайд-шоу, презентації, відеоролики та музика підсилюють сприймання дітьми програмового матеріалу, оскільки сприймаються як елемент гри. Їх можна застосовувати на різних етапах уроках, а також, як на початку вивчення теми чи розділу, так і під час систематизації та узагальнення знань.

Використання інтернет-ресурсів дозволяє подорожувати залами відомих музеїв світу, відвідувати найвідоміші пам'ятки архітектури, знайомитись із світовими шедеврами живопису, графіки чи скульптури не залишаючи свої робочі місця, адже художні музеї світу, галереї створюють сайти, на яких розміщують віртуальні копії творів мистецтва, що експонуються у їх залах, чи знаходяться в запасниках. Це пришвидшує процес інтеграції під час проведення бінарних та інтегрованих уроків

Уроки-презентації можна застосовувати під час проведення уроків-бесід, чи уроків-лекцій з метою ознайомлення з творчістю художників,

наприклад Т. Шевченка, І. Айвазовського, А. Куїнджі, вивченні жанрів мистецтва, знайомства з творами декоративно-прикладного мистецтва. Оскільки перегляд мистецьких робіт на великому екрані дозволяє детально і змістовно ознайомитись з фотографіями чи репродукціями робіт митців, які важко сприймати у маленькому розмірі на великій відстані. Такі перегляди з коментарями вчителя дають поштовх до розвитку творчих здібностей, формують естетичні смаки, уміння спостерігати та аналізувати твори мистецтва. Творчі презентації вчитель може створювати самостійно або залучати до цього процесу школярів, використовуючи програму Microsoft Office Power Point.

Слайд-шоу можна застосовувати на всіх етапах уроку, воно ідеально підходить для демонстрації поетапного малювання натюрмортів, пейзажів, створення ескізів орнаменту, тематичних та декоративних композицій, оскільки під час виконання педагогічного рисунку. Вчитель не завжди може обрати зручне положення і тоді не всі учні добре сприйматимуть його пояснення.

Можливості комп'ютера невичерпні, це потужне джерело інформації, а також інструмент художньо-творчої діяльності, близький сучасній молоді, яка не уявляє свого життя без новітніх досягнень мультимедійних технологій.

Висновки. Отже, застосування інноваційних педагогічних технологій: проведення бінарних та інтегрованих уроків, екскурсій, уроків музейної педагогіки, мультимедійних технологій та інших інтерактивних засобів навчання на уроках образотворчого мистецтва, підвищує ефективність навчально-виховного процесу, формує світогляд, розвиває креативність, уміння мислити та працювати. Перетворює процес навчання на захоплюючу гру, а учня — на активного суб'єкта пізнавальної діяльності, який навчаючись, навчає інших.

Список джерел

1. Садкіна, В. І. 101 цікава ідея. Як зробити урок / В. І. Садкіна. — Харків : Основа, 2012. — 88 с.
2. Химинець, В. В. Інновації в сучасній школі / В. В. Химинець. — Ужгород : ЗІППО, 2004. — 168 с.

Матеріал посту́пил в редакцію 10.03.2013 г.